



Vijf valkuilen voor de formatie

Auteur(s):

Keuzenkamp, H.A.

Verschenen in:

ESB, 83e jaargang, nr. 4159, pagina 509, 26 juni 1998

Rubriek:

Van de redactie

Trefwoord(en):

economische, orde

De kabinetsformatie verloopt traag. Daar is niks op tegen, zolang er een goed regeerakkoord tot stand komt. Maar hier is reden voor groeiende scepsis. Terwijl Paars I voor vernieuwing stond, lijkt Paars II op pad naar een vroegtijdige rustplaats in een van de vele valkuilen van de economie. Wat zijn de belangrijkste valkuilen voor de informateurs?

De eerste is de Wet van Borst, die er op neerkomt dat de kosten van de gezondheidszorg onbeheersbaar zijn zolang economische instrumenten in het stelsel onvoldoende ruimte krijgen. De vraag naar zorg is onbeperkt zolang er geen eigen risico en mogelijkheid tot premiedifferentiatie op grond van verschillende verzekeringspakketten bestaat - de huidige situatie voor het merendeel van de verzekerden in Nederland. Afschaffing van de centrale vaststelling van prijzen in de gezondheidszorg ten gunste van vrij onderhandelde contracten tussen verzekeraars en zorgaanbieders leidt tot doelmatigheid bij aanbieders van zorg¹. Deze contracten kunnen voortbouwen op de Amerikaanse 'health maintenance organizations', die de functie van verzekeraar en zorgaanbieder combineren en effectief gebleken zijn voor de beheersing van de kosten en het stimuleren van innovaties².

De tweede valkuil ligt pal achter de eerste: met een beroep op de rechtvaardige inkomensverdeling het verbeteren van prikkels in de economie blokkeren. Een rechtvaardige inkomensverdeling wordt in de praktijk te vaak vereenzelvigd met handhaven van de status-quo, ofwel een statische inkomensverdeling³. Zo zijn er enerzijds plannen om laagbetaalde arbeid beter te doen lonen (dus het verschil tussen loon en uitkering te vergroten zodat het aantrekkelijker wordt om een baan te aanvaarden), maar anderzijds wordt ervoor gepleit om de koppeling van lonen en uitkeringen te versterken. Ook de minima moeten immers profiteren van de economische groei, luidt de gedachte. Maar zo blijven de meeste minima wel minima, en de belangrijkste activiteit van de collectieve sector 'uitkeren, uitkeren en nog eens uitkeren'.

De derde valkuil ligt op de loer bij de herziening van de instituties van de sociale zekerheid. De politiek is na het WAO-debacle terecht sceptisch geworden over het vermogen van de sociale partners om iets verstandigs bij te dragen aan de vernieuwing van de sociale zekerheid. De onderhandelaars voor het regeerakkoord lijken hierdoor nu verblind te zijn: het genuanceerde voorstel van de Stichting van de Arbeid voor verdere marktwerking in de WAO (inclusief keuringen onder auspiciën van private verzekeraars) wordt ten onrechte van tafel geveegd. Daardoor dreigt halfslachtige en ondoelmatige privatisering op een gebied waar goed vormgegeven institutionele vernieuwing nog grote vruchten kan afwerpen⁴.

De vierde valkuil is investeringsfetisjisme. Investeringsprojecten kunnen op een welhaast bijgelovige verering rekenen: als een politicus iets voor elkaar wil krijgen noemt hij het een 'investering'. Zo wordt er 'geïnvesteerd' in kleinere klassen op school, zonder dat het rendement daarbij serieus wordt beoordeeld. Hetzelfde gebeurt bij 'echte' investeringen, bijvoorbeeld die dwaze tunnel onder enkele verspreide koeienvlaaien in het Groene Hart. Zoals bij de Betuwelijn uitgebreid is gedocumenteerd spelen kosten en baten bij grote publieke investeringsprojecten geen rol van betekenis meer in de besluitvorming⁵. Rendement is uit het beeld verdwenen. Het gevolg is dat milieuprojecten op de meest kostbare locatie die denkbaar is tot stand komen (denk aan extra landwinning naast de tweede Maasvlakte om aan meeuwen de ruimte te geven) maar elders, waar de baten groot kunnen zijn, achterwege blijven. Hetzelfde geldt voor 'gewone' investeringen, zoals een tweede nationale luchthaven.

De vijfde valkuil is het loslaten van een prudent financieel kader (zie [Brits en De Vor](#) in dit nummer van *ESB*). Het lijkt er op alsof de onderhandelaars voor het paarse kabinet bevangen zijn door het motto van het wekelijkse katern van de *Financial Times* op zaterdag, 'How to spend it'. Wordt dit de opvolger van 'werk, werk en nog eens werk'?

De moraal. Het regeerakkoord dient economisch getoetst te worden op een vijftal criteria. Het eerste is de bereidheid om instituties en prikkels in de zorgsector fundamenteel te herzien. Het tweede is het voornemen prikkels te introduceren die de arbeidsmarkt beter doen functioneren, zonder te bezwijken voor de verleiding om de statische inkomensverdeling te handhaven. Het derde criterium betreft de ruimte die gegeven wordt voor effectieve marktwerking in de sociale zekerheid, waarbij de rol van de overheid beperkt is tot het bepalen van polisvoorwaarden en het monitoren van rechtvaardigheid bij de private uitvoering. Het vierde is de grote publieke investeringen die in het verschiep liggen daadwerkelijk te beoordelen op rendement, bijvoorbeeld door private investeerders in de projecten te betrekken. Het laatste criterium is onverkort vasthouden aan het succesvolle structurele begrotingsbeleid van de afgelopen jaren.

Een regeerakkoord dat deze toets niet doorstaat legt de basis voor een kabinet dat de eindstreep niet waard is

- 1 Zie R.T.J.M. Jansen, T. Leers, A.C. Meijdam en H.A.A. Verbon, [Centrale tarieven, te veel zorg](#), *ESB*, 20 maart 1998, blz. 224-228.
- 2 E. Westerhout, [Geïntegreerde zorgverlening en de kosten van de gezondheidszorg](#), *ESB*, 13 maart 1998, blz. 215.
- 3 A.L. Bovenberg, [Prikkelen doet pijn](#), *ESB*, 19 juni 1998, blz. 492-495.
- 4 L.J.M. Aarts, Ph.R. de Jong, C.N. Teulings en R.J. van der Veen, [Vijf jaar na Buurmeijer](#), *ESB*, 12 juni 1998, blz. 472-476.
- 5 E.S. Pelle, [Geld speelt geen rol](#), *ESB*, 25 juni 1997, blz. 505.